

AF DEN NYE LITERATUR VEDRØRENDE ALMUEKULTUR
OG FOLKEMINDER 1927—28.

Evald Tang Kristensen har nu udsendt fjerde og sidste Bind af sine »Minder og Oplevelser« (Forf. Forlag, Mindebo, Vejle. 1928. Ill. 442 S. 9 Kr.), hvori skildres Tidsrummet 1894—1928. 1897 flyttede E. T. Kr. fra Hadsten til Vejle, hvor han stadig bor. Hovedparten af 4. Bind er naturligvis optaget af Redegørelser for Forfatterens mange Folkemindeindsamlingsrejser, der væsentligt sluttede i 1915. Man læser her med særlig Interesse om Tang Kristensens Indsamlinger i Sønderjylland, på Fyn, Sjælland og Lolland-Falster, og om hans Rejser sammen med *H. Grüner Nielsen* (Folkesang) og *Chr. Axel Jensen* (Bondegårde). Den fremtidige Forskning har E. T. Kr. gjort en stor Tjeneste ved at nedskrive og udgive sine Erindringer, idet man i dem får ikke alene utallige Oplysninger om hans eget Arbejde, men også mangfoldige især personalhistoriske Småtræk, der dog ikke alle er lige skånsomme; thi det bør ikke skjules i en Anmeldelse, at der i E. T. Kr.'s Minder findes talrige Indiskretioner, men han har jo altid sagt sin Mening lovlig rent ud om og til Mennesker, hvilket undertiden er bleven taget noget ilde op, hvad ikke er uforståeligt. I sine Erindringer er han selv morsomst hele Tiden; hans kostelige Naivitet og hans skarpe Evne til at skelne mellem ægte og uægte, giver sig i hans Memoirer hyppige Udslag. E. T. Kr.'s Minder er meget vidtløftige, men alligevel uhyre fængslende, ligesom hans jydsk-prægede Stil tit er så festlig, at man oprigtig frydes derover. E. T. Kr.'s fire Bind »Minder og Oplevelser« fylder tilsammen 1673(!) tættrykte Sider — i Sandhed et Memoireværk, der i Omfang — som forøvrigt hele E. T. Kr.'s vældige Forfatterskab — søger sin Lige. Sidst i fjerde Bind har E. T. Kr. meddelt en Liste over »Minder og Oplevelser«s ikke talrige Subskribenter. Denne Liste er bemærkelsesværdig ved ikke at indeholde Navne på en hel Række folkemindeinteresserede Mennesker.

Bonde og Borger, udkommet som 2. Bind af Skriftrækken: »Liv og Levned«, udgivet af *Anders Uhrskov* (Aschehoug 1928. Ill. 168 S.), indeholder — foruden Uhrskovs Indledning og Navneliste — hvad Sparekassedirektør *Anders Christensen*, Gymnastiklærer *B. Kjølnér* og Smedemester *Martin Olsen* fortæller om deres Livs Oplevelser, især i sidste Halvdel af det 19. Århundrede. I *Anders Christensens* Minder får man en Skildring af, hvorledes en jevn Bondemand i Øsby i Nordsjælland efterhånden bliver tildelt en Mængde Hverv, ikke blot kommunale. Han

bliver endog en Overgang valgt ind i Folketinget, sidder i mange År i Amtsrådet og stiger til Direktør for Frederiksborg Amts Sparekasse. Foruden den bramfri Skildring af sine mange Gøremål, bringer A. Christensen også Oplysninger om sin Slægt, sit Barndomsliv i Skjenkelso, Treårskrigen, Soldaterliv på Gottorp, Deltagelse i Krigen 1864 m. m. B. Kjølners velskrevne Erindringer meddeles kun i Udtog. Kønt og underholdende fortæller Kjølners om sin Barndom i Vordingborg og Nysted. Han anfører Eksempler fra Folketroen (Hekse, Modernmærker). Endvidere skildrer han sine Læreår i Helsingør, men dvæler udførligst ved sine Oplevelser som Husar på Jægerspris og som Sergeant og Gymnastiklærer (sidst ved Frederiksborg Latinskole). Da der ikke findes mange Selvbioграфier af Underofficerer, er det påskønnesværdigt, at Uhrskov i sin Skriftrække har givet Plads for en sådan Skildring. I Martin Olsens Fortællinger om sine Oplevelser læser man med særlig Fornøjelse om hans Hyrdedrengetid i Hillerødeggen. Underholdende beretter han også om den Tid, han var Ridedreng på Frederiksborg-Stutteriet og om sine forskellige Arbejdspladser og Rejser som Svend. »Bonde og Borger« er en smuk Tilvækst til vor folkelige Memoirelitteratur, og man glæder sig over, at det er muligt for Anders Uhrskov at kunne fortsætte med den så godt begyndte Skriftrække.

I et vældigt Bind i Postilformat har den gamle, tiltalende Afholdsforkæmper, *Claus Johannsen*, Vårst, meddelt sine *Erindringer fra et langt Liv* (Levin & Munksgaard. 1928. Ill. 381 S.). I de første 45 Sider af Værket fremdrager Claus Johannsen Mindet om den gamle Almue i Vårst og giver en Skildring af Landbolivet i Øst-Himmerland i Tiden 1830—80. Det er Overgangstiden fra gamle til nye Forhold i vort Bondesamfund (jfr. *Th. Larsens* »En Gennembrudstid«), Forfatteren her levende fortæller om. Men Beretningen om hans epokegørende Indsats for Højnelsen af Ædrueligheden i vort Folk fylder dog Hovedparten af Bogen, som er indledet med et Forord af Overlæge *Carl Ottosen* og forsynet med Indholdsfortegnelse og et godt Register.

Desværre mangler begge disse for en kulturhistorisk Bog så vigtige Dele i *Den gamle Klokker i Farum* (Hagerup. 1928. 164 S.), en Krigsveterans Erindringer optegnet af hans Søn (med et Forord af Dr. *Marius Kristensen*), indeholdende den Farum Klokker Jens Olsens Fortællinger om sit Livs Oplevelser. Her gives gode Skildringer af gammelt Bondearbejde i Egnen omkring Høveltsvang i Nordsjælland. Især bør fremhæves Oplysningerne om Folkedragt, Husbygning, Bagning, Brygning, Tørvelavning, Bryl-

lup- og Barselgilder. En stor Plads i Bogen tager Omtalen af Jens Olsens Deltagelse i Krigen 1864. Kønt beretter han om sit Hjem i Farum, hvor han var Klokker og Graver 1872—1908. Skildringen af Livet i det beskedne Hjem i den skønne Landsby læses med Glæde.

I fhv. Skovrider *Oscar Rygaards* Barndoms minder (Hardss. Årb. 1927, 96 ff.) fra en Købmandsgård i Struer er der også »Krigserindringer«, idet Rygaard meddeler, hvad han husker om Treårskrigen Virkninger i Strueregnet. Vigtigst er dog, hvad han beretter om Livet i den store Købmandsgård, hvor ikke mindre end 72 Personer en Tid var på Kost, om Lysestøbning, Fyrtoj, »låne Ild«, Jul og Nyår m. m.

Gårdejer *Peter Jensens Gamle Minder fra Trelde* (Vejle A. Årb. 1928, 49 ff.), meddelt ved *C. V. Hansen*, er underholdende at læse, og angår Fortællerens Slægt, Trelde By, dagligt Liv og Minder fra Krigsårene. — I samme Årbog, 141 ff., findes Erindringer fra 1864, idet den gamle Ægtkusk *Jes Terp*, Gadbjerg, har meddelt sine Oplevelser på Ægtturene for Tyskerne. — Krigserindringer findes også i Odense-Assens Årb. 1927, 195 ff., hvor Lærer *N. Hansen* genfortæller Veteranen *Henrik Hansens* Minder fra Barndommen og fra de to slesvigske Krige. *H. Hansen* er fra Aborre Mark, Gamtofte Sogn. — Veteran *Niels Jensen Bro* fra Øsløs var med i 1864, og i Thisted Årb. 1927, 308 ff. har *J. Jacobsen* udgivet hans Krigserindringer. — I Frederiksborg Amts Årb. har *I. T. Rohde* udgivet en Hornbækfiskers Optegnelser fra Barndommen og de første Ungdomsår og fra hans Deltagelse i Krigen 1848—49. — Krigserindringer af en lidt anden Slags end de almindelige er *Margrethe Løbner Jørgensens* og *H. Lausten Thomsens* i Sdj. Årb. 1928 udgivne fængslende Skildringer af Sønderjydernes Kår under Fremmedherredømmet og om Sønderjydernes Deltagelse i den store Krig. — Udslag af Tyskerhad var det, da i 1864 en Del tyske Arbejdere skulde jages fra Hakkemose i Sengeløse Sogn. Efter Forhandlinger blev Tyskerne dog ved at udføre deres Gerning i Tørvemosen (se Kbhvns. Årb. 1927, 257 ff.). — Ret kuriøst virker det, når *F. Hjort* (Præstø Årb. 1927, 106 ff.) fortæller om en »Svenskekrig« i 1883 på Møn. På Marienborg Gods gjorde en Del svenske Arbejdere Spektakel, og det kom til et stort Slagsmål mellem disse og det danske Forvaltningsmandskab. Der blev skudt med Geværer, men ingen mistede Livet.

Lærer *T. Bundgaard Lassens* Udgave af *En Lærers Livserindringer*, *L. Lassen, Lærer i Toustrup 1830—80* (Aarhus Amtstid.'s Trykkeri. 1927. 80 S.) indeholder adskilligt af Interesse for

Kulturhistorien, idet Bogen ikke alene giver et Indblik i Skoleforholdene i afvigte Århundrede, men også yder et Bidrag til Toustrup-Egnens Historie samt fortæller om Krigstilstanden der i Egnen 1848—50. Det er fornøjeligt at høre om det Arbejde, Lærer Lassen udførte for at lære Egnens Ungdom at spille Komædie. Bogen mangler ganske Registre.

En anden Lærers Kår og Interesser får man Oplysninger om i *A. Ravnholts* Udgave af Lærer *N. K. Henriksens* Dagbog 1864—76. Henriksen var i mange År Lærer i Tvis ved Holstebro. Det er især Skolelærerens økonomiske Kår, Vejrforhold og daværende aktuelle Spørgsmål, der fylder Dagbogen, hvis Udvalg findes trykt i *Hardss. Årb.* 1927, 1 ff. — Mere kulturhistorisk Stof end i *N. K. Henriksens* Dagbog findes der i Lærer *Chr. Sørensen Brøggers* Optegnelser (Fra Himmerland og Kjær Herred 1926—27), udgivet af *J. Rasmussen*. Man får ikke alene et Indtryk af en Landsbylærers trange Kår, men også af Folkelivet de Steder, hvor Brøgger havde opholdt sig, især i Smorup Sogn, Himmerland. Særlig fornøjelige er Brøggers Erindringer om Slavekrigen 1848 i Smorup (jfr. *E. T. Kr.: Jysk Almueliv* VI, Nr. 951). *Chr. Brøgger* var en af *E. T. Kr.'s* bedste Fortællere i Himmerland (se *E. T. Kr.: Jysk Almueliv, Tillbd.* VI, Nr. 305, *Minder og Oplevelser* III, 261, 428 og *Gamle Kildevæld* Nr. 53). *E. T. Kr.* karakteriserer ham som »en sand Hædersmand«.

En anden af *E. T. Kr.'s* bedste Fortællere, nemlig *Ane Marie Nielsen* fra Stilbjerg, har *Fru Gudrun Richter* i Højskolebladet 29. Juni til 17. August 1928 udgivet en smuk *Levnedsskildring* af, bygget på *Ane Marie Nielsens* egne Meddelelser. Biografien giver et klart Billede af, hvor strengt et fattigt Barn fra en øde Hedeegn Vest for Vejle måtte arbejde for Udkommet, og hvorledes hun, hårdt prøvet i Livet, stadig holdt Sindet friskt. *E. T. Kr.* kalder *A. M. N.* »en aldeles udmærket Eventyrfortællerske med en sjælden god Hukommelse«. Han har skrevet en smuk Karakteristik af hende i *Festskriftet* til *H. F. Feilberg* 1911, 462 ff. Hun er også omtalt i *Jysk Almueliv Tillbd.* VI, Nr. 311, og er afbildet i *Gamle Kildevæld* Nr. 91. *Gudmund Schütte* rider i *Skivebogen* 1927, 118 ff., en *Minderune* over Originalen *Søren Peter Øgaard*, d. 15. Juli 1927. Han var Spillemand og en god Fortæller af Folkeminder. — I *Morsø Årb.* 1928, 43 ff., har jeg samlet, hvad der findes af biografisk Stof om en af *E. T. Kr.'s* bedste Meddelere, *Mette Skrædder* i Sundby på Mors (se *Gamle Kildevæld* Nr. 54).

Her kan måske også nævnes, at der i *Årets Løb* er udkommet biografiske Småbidrag om Folkemindeforskere og -samlere. Så-

ledes har *F. Hjort* i *Odense-Assens Årb.* 1927, 230 ff., meddelt en Række værdifulde genealogiske Oplysninger om *Rasmus Nyerup* og hans Slægt. — I første Hefte af det nye Månedsskrift *Fynsk Hjemstavn* har *Christine Reimer* i en Artikel »Mindets Blomst« smukt skrevet om sine Forgængere som Mindesamlere på Fyn. — I Anledning af *Evald Tang Kristensens* 60-Års Jubilæum som Folkemindesamler blev der i *Vejle Amts Folkeblads Julenummer* 1927 skrevet Karakteristiker af ham (jfr. *Tdskr. f. dansk Folkeoplysning* 1928, 194 f.), ligesom der til hans 85-Års Dag den 24. Januar 1928 blev skrevet en Mængde Hyldestartikler (bl. a. af *H. Ussing* og *A. Uhrskov*), der priste hans vældige Livsværk.

I 1925 døde den finske Eventyrforsker *Antti Arne*, om hvem *Kaarle Krohn* i *F. F. C.* Nr. 64 har skrevet en Biografi. Heri berettes bl. a. om Arnes Studierejser til Danmark og om hans Venskab med *Axel Olrik* og *H. F. Feilberg*. I et Brev til Krohn fortæller Arne om sit Studieophold i Askov hos gamle Feilberg, som han karakteriserer således: »Et mærkværdigt Menneske er denne Feilberg; mange Kundskaber har han og uden at tænke paa Besværet, er han altid beredt til at hjælpe andre«; Arnes danske Medforskere, »hos hvilke den personlige Beskedenhed er saa karakteristisk« (Krohn), forsikrer, at intet Bekendtskab fra Finland var dem kærere end Antti Arnes. Krohn har i sin Biografi rejst sin Ven og Medforsker det smukkeste Minde.

I Hundredåret for Almueskildreren og Højskolemanden *Anton Nielsens* Fødsel har *Ejnar Skovrup* udgivet en Bog (*Woel.* 1928. III. 41 S.), hvori Anton Nielsens Liv og Digtning behandles. Den velskrevne Biografi er forsynet med en Fortegnelse over A. N.'s Forfatterskab og med en Række Henviisninger til Litteratur om ham.

I *Dansk Udsyn* 1927, 319 ff., er der i en Afhandling om *Johan Skjoldborgs Almuebøger* meddelt en Del Oplysninger om de sociale og kulturelle Forhold, der er Forudsætningen for de fleste af Skjoldborgs Værker.

Cai M. Woel har i en Bog: »*Det reaktionære Danmark*« (*Woel.* 1928. 87 S.) bl. a. skrevet Essays om *Thorkild Gravlund* (»Vættterne« I—III), *Marie Bregendahl*¹⁾ (»Billeder af Sødalfolkenes Liv« I—VI), *Thomas Olesen-Løkken* (»Povl Dam« I—III), *Anton Berntsen* (»Bindingsværk«) og *Erling Kristensen* (»Støtten«). De nævnte Digtværker er af Betydning for enhver, der studerer vor Bondekultur. Woels Redegørelser er en bevæget Læzers

¹⁾ Om Marie Bregendahls Forfatterskab har ogsaa *N. C. Nielsen* skrevet i *Dansk Udsyn* 1928, 185 ff. og *Hans Jensen* i *Den nye Litteratur* 1927, 55 ff.

Taknemlighedsudtryk for de Rigdomme, han har hentet i de nævnte Digteres Arbejder.

Man undgår neppe at gribes stærkt, når man gennemblader *Evald Tang Kristensens Billedbog: Gamle Kildevæld*¹⁾ (Forf. Forlag og H. Chr. Bakkes Bogh., Klareboderne 10, Kbhvn. 1927. 144S.), der udkom til E. T. Kr.'s 60-Års Jubilæum som Folke-mindesamler Julen 1927. I denne Bog, der er uden Sidestykke i Danmark, ses Fotografier af 123 af E. T. Kr.'s bedste Visesan-gere og Eventyrfortællere, fotograferede i Arbejdsdragt, uden Oppyntning. Det er med et særegent Vemod, man ser på Bille-derne af disse gamle ofte meget fattige Mennesker, hvis uvisne-lige Fortjeneste var den, at de trofast bevarede den gamle Al-muedigtning og villigt meddelte den rige Skat til vor største Folkemindesamler, inden det var for sent. De karakteristiske An-sigter kan give Anledning til mange folkepsykologiske Betragt-ninger. Til Oplysning om Fortællerne tjener de biografiske Data og Henvisninger, som E. T. Kr. har anført under hvert Fotografi. Foruden af de 123 Visesangere og Eventyrfortællere findes i et Tillæg i Gamle Kildevæld nogle Billeder af Personer, der har haft nogen Betydning for Værket, og som er bleven knyttet til det, således Axel Olrik, H. Grüner Nielsen, Percy Grainger, Herman Sandby, Brieghel Müller o. fl. Naturligvis er der også gode Bille-der af E. T. Kr. selv. Han gør i en Indledning Rede for, hvor-ledes han i 1895 sammen med Fotograf *P. Olsen*, Hadsten, rejste rundt og fotograferede disse gamle ypperlige Fortællere. I »Min-der og Oplevelser« IV, 69 ff., har E. T. Kr. udførligt talt om sine Rejser sammen med Fotograf P. Olsen.

Dejlige Billeder fra gamle Bondegårde og Landsbyer, af Bonde-typer m. v. findes i det herligt udstyrede Værk: *De danskes Øer* (Gyldendal) med Tekst af *Achton Friis* og Tegninger af *Johan-nes Larsen* og Forfatteren. I Hefterne 11—26 omhandles Kunst-nerens Besøg på Samsø med Småøerne i Stavnsfjord, Hjelm, Tunø, Endelave, Øerne i Horsens Fjord, Æbelø, Øerne i Lille Belt (med Undtagelse af Årø og Barsø), Øerne i Nakskov Fjord, Øerne Nord for Lolland, Falster og Møen, Øerne Syd under Sjæl-land, Øerne i Store Belt (med Undtagelse af Sprogø), Nekselø og Sejro. Af hver Ø er der et udmærket Kort. Fra Samsø og Agersø meddeler Friis gode Sagn knyttet til store Sten, fra Nekselø Troldesagn — og sådan er der hist og her i Teksten indføjet di-rette folkloristiske Bidrag. Under Skildringen af Agersø nævner Achton Friis et Sagn om Damhesten, som han identificerer med Helhesten, hvilket ikke er rigtigt, da Damhesten på Agersø er

¹⁾ Omtalt af C. M. Woel i »Det reaktionære Danmark«.

identisk med Bækhesten, »den lange Hest«, som *C. W. v. Sydow* har skrevet om, og hvorom der alene fra Danmark kendes en Række Sagn (se *E. T. Kr.: Danske Sagn II, S. 163 ff.*). Med Hensyn til *Achton Friis'* Skildringer af Folk og deres Adfærd på de af Kunstnerne besøgte Småøer, bør det her siges, at disse hans Skildringer i Fremtiden vil få mere Værdi, end de i Øjeblikket for mange kan synes at have; thi de giver jo dog — foruden Kunstnerens subjektive Opfattelse — virkelige Situationer fra Øboernes Hverdag i Begyndelsen af 1920'erne. Det har sikkert ikke altid været let for *Achton Friis* at finde Grænsen for, hvad han skulde tage med af sine Oplevelser mellem endnu levende Mennesker, og hvad han skulde lade gå i Glemmebogen. *Achton Friis* har, som *E. Tang Kristensen* i sine *Erindringer*, haft Mod til at meddele Læseverdenen, hvad han oplevede på sine Ørejser — tit fremsat i en overordentlig vittig-maliciøs Form. I et meget omfattende Værk, skrevet af en Enkeltmand, der først og fremmest opfatter kunstnerisk, er det forståeligt, at nogle Fejl har kunnet indsnige sig, hvad nogle Kritikere har fremhævet i *Provincsblade* — uden at ihukomme, at vi i *De danskes Øer* har et af de herligste Værker om dansk Natur, vort Modersmål ejer.

Vel forsynet med gode Fotografier er *Olaf Lincks* Bog: *Hede-bønder og Vestkystfolk* (*Jespersen. 1927. 178 S.*), indeholdende en Række kvikt skrevne korte Skildringer af Besøg hos en Del Hedeopdyrkere og Vesterhavsfiskere, Gedehusfanger, Kartoffeltyskere, Mandøboere m. m., som Forfatteren i Sommeren 1925 besøgte på en længere Cyklerejse i Jylland, begyndende i Syd ved Holsted, derfra Nord på til Jammerbugten, herfra ad en vestligere Linje Syd på til Grænsen Syd for Højer. Nævnes særlig må *Lincks* Besøg hos den kloge Mand i Darum, *Anders Bejer*, der søgtes meget, især dog af udensogns Folk. *Bejers* Helbredelsesmetoder viser, at et utroligt Mørkeliv endnu eksisterer hist og her i vort Land. Gengivelsen af jyske Folkemål er *Linck* ofte uheldig med. Bogen bærer noget Præget af at være skrevet af en tilfældig Turist, der dog har Evnen til at se og spørge ud, især *Hedeopdyrkerne*, om hvis slidsomme Liv Forfatteren fortæller gode Ting.

Thorkild Grawlunds Herredsbogen (*Aschehoug 1926 ff., 160 S.*) er nu afsluttet for Sjællands Vedkommende. I Værkets sidste Hefter skildres Nordsjællands og Sydsjællands Treherreder, endvidere Herrederne: Flakkebjerg, Slagelse, Løve, Ars og Skippinge, Merløse og Tuse samt Ods Herred. Herredsbogens Hensigt er at påvise de Spor, vort Lands gamle Bebyggelse har sat i den Sagn-digtning, som endnu er knyttet til Skellene, der markeres af en Å.

et Dige, en Skov, et Højdedrag el. Ign. For Bygdeforskningen er der frugtbare Synspunkter i Gravlunds Arbejde, som er særdeles smukt udstyret med Fotografier og fortrinlige Herredskort udarbejdede af Guide *H. Jørgensen*.

Folkets Sagn er i Herredsbogen kombinerede til en kunstnerisk udformet Helhed. Dette har naturligvis ikke været Opgaven med den ny Sagnsamling, som *Evald Tang Kristensen* har begyndt at udgive på Woels Forlag (1928. 304 S.). Foreløbig er udkommet 1. Bind om *Bjærgfolk*. I dette nye Bind er Sagnene inddeelt i Typer som i »Danske Sagn« I, 1. Rk. (1892). I 2. Rk. er der i Indholdslisten — til god Nytte — meddelt Underafdelinger ved Type 60 (om Byttinger) og ved Type 86 (eventyrlige Sagn om Bjærgfolk). Endelig findes i et Efterslæt optaget Paralleler fra E. T. Kr.'s *Æresbog* 1923 og fra Nutidsoptegnelser andet Steds fra. Det er en stor Hjælp for Forskningen, at hele E. T. Kr.'s Stof om Bjærgfolk nu er gjort let tilgængeligt. Man må oprigtigt ønske, at der må blive økonomiske Udveje til at få også de øvrige seks Bind af »Danske Sagn 2« trykt. Thorkild Gravlund har skrevet et såre smukt Forord til Værket, og med Glæde læser man også E. T. Kr.'s egen Indledning.

De Egenskaber, der gør E. T. Kr.'s Sagnværker så fortræffelige, kan man ikke helt sige præger *Karl M. Kofoeds Bornholmske Sagn og Sagaer* (Schultz 1928. 188 S.). K. M. Kofoed har nemlig ikke alene samlet, men også genfortalt Sagnene og udgivet dem i en Slags »Normalform«, der ikke lader Læserne få noget Indtryk af Sagnenes primitive Skønhed eller af de forskellige Optegnelseres Alder og oprindelige Fortælleform. Noget afhjælpes dette Savn dog ved de udførlige Henvisninger bag i Bogen, hvor der er nævnt Kildesteder for hvert af de meddelte Sagn. Under flere Sagn har Udgiveren føjet Noter, der ikke alle er lige heldige, ligesom N. P. Jensens naive »Bornholms Oprindelse« slet ikke burde have været medtaget. Bogens Fortjeneste er den, at en så stor Del af Bornholms bedste og mest kendte Sagn i en underholdende Form nu er udgivet på ét Sted. Hr. K. M. Kofoed får sikkert Glæde af sin Bog, idet den nok skal opfylde hans Håb om heldigt at påvirke Hjemstavnsfølelsen. — *Thomas Nielsens* Mening med sin Bog: *Fra Hedeegne* (Woel 1928. 31 S.) er, at man ved Læsningen af dens Småhistorier »skulde faa Øjnene aabnet for noget af det værdifuldeste hos den jydsk Almue, nemlig Sproget og den Lunhed, der ligger gemt deri«. Fortalt på sit vestsallingske Mål har den lille Bog sin Betydning for Folkemålsforskerne. Historierne er ikke absolut originale, for så vidt som de har Sidestykker i E. T. Kr.'s

Bøger, hvad Forfatteren også meddeler i sit Forord. — Fra det nordøstlige Fjends Herred har *Chr. Pedersen* (Skivebogen 1927, 141 ff.) meddelt en lille Samling Folkeminder, ligesom der i Amts-årbøgerne fra Lolland-Falster og Vejle næsten altid meddeles sådanne. — I de to Månedsskrifter: »Sønderjydske Maanedsskrift« og det nye af *H. Chr. Frydendahl* udgivne og ledede »Fynsk Hjemstavn« findes der i hvert Nummer en Række Sagn, Rim, Remser, Gåder, Trosforestillinger m. m. fra de betreffende Landsdele. I Sdj. Mdskr.'s »Samler« bemærker man i År især *M. P. Ejerslevs* Folkeminder fra Mellemslesvig, *Cl. Eskildsens* sønderjyske Byremser, *Chr. L. Lorenzens* Sæd og Skik i Ubjerg Sogn, *M. S.*: Sæd og Skik i Emmerske o. m. m. Endvidere bør nævnes Optrykket af det gamle Haderslevtryk: *Jens Kluuses Høste-Høytid*, der er forfattet af Degnen *Hans Mikkelsen* i Løjt (1710—1796) (jfr. Fausbøl: Minder fra Agerskov Sogn). Dette gamle Digt giver et morsomt Tidsbillede og et godt Indtryk af et gammelt Høstgilde. I Fynsk Hjemstavn meddeles i hvert Nummer nogle Sagn fra Gudbjerg (hentet fra *Rasmus Hansens* efterladte Samlinger), Remser, Gåder, Sygdomsråd m. v. — I »Danske Folkemaal« findes der flere Bidrag, hvis Indhold ikke alene er af Interesse for Filologer, men også for kulturhistorisk interesserede; se f. Eks. Afhandlinger af *Ellen Raae* (Dyrenavne), *Poul Andersen* (Prosskegæge), *M. Kristiansen* (Jul i en vestfynsk Bondegård), *H. P. Hansen* (Gillikrog), *Andreas Olsen* (Fanøboernes Klædedragt), *Niels Haislund* og *Aage Sørensen* (»Der brænder en Ild — —«). — Fra Sognene Outrup og Sejerslev på Mors er der i Morsø Årb. 1927, 69 ff. af *Kr. Søndergaard* og undertegnede meddelt ret fyldige Oplysninger om Folkeliv og Folketro i gamle Dage. — De hidtil optegnede Folkeminder fra Harte Sogn ved Kolding er meddelt i Kolding Folkeblad 19. Juli 1928. — I de første Afsnit af sin smukke Skildring af afdøde Kurlæge *P. C. Bjerregaard* (Aschehoug 1927. 136 S. III.) anfører *Anders Uhrskov* en Del Oplysninger om Bjerregaards Slægt, der var fra Egne mellem Kolding og Vejle, og meddeler bl. a. en Aftægtskontrakt og en Fortegnelse over en Gårds Husgeråd fra 1718. — *J. Abildtrups* Værk om *Vorgod Sogn* (Tranbergs Bogh., Videbæk 1926. 248 S.) er et grundigt Arbejde, der fortjener megen Påskønnelse. I det hidtil udkomne første Bind er Folkeliv og Folkeminder ikke behandlet. Derimod er der udførligt skrevet om alt vedrørende Sognets Oldtid, Landsbyer, Landbrug og økonomiske Kår i det 16.—17. Årh. Derefter følger en Fortegnelse over de enkelte Byers og Gårdes Historie. Når 2. Del af Arbejdet udkommer, bliver »Vorgod Sogn« nok var største Sognehistorie.

I *Vore danske Folkeeventyr*, første Udvalg (Danmarks Folke-minder Nr. 35. 1928. 127 S.) har *Hans Ellekilde* begyndt at ud-give Prøver af samtlige Typer af danske Eventyr. Foreløbig er udkommet 12 mytiske Eventyr med mandlig Helt, alle efter Op-tegnelser fra Jylland. Her findes Eventyr som Kongesønnen, der drog ud for at finde sin Angst, Hans Kørivej, Stærke Hans, De tre Svanejomfruer o. s. v. Til hvert Eventyr har Udgiveren føjet meget udførlige Noter om Eventyrets Udbredelse og Historie. I en Indledning har H. Ellekilde gjort Rede for Eventyrenes Værdi videnskabeligt og folkeligt og meddelt egne nye Anskuelser, ind-vundne efter et mangeårigt indgående Studium af alle vore mange Eventyrs næsten utallige Opskrifter. Til S. 126 (om Indlednin-gen) kan tilføjes, at Evald Tang Kristensen i Jyllandsposten 2. Oktbr. 1924 har meddelt vigtige Oplysninger om, hvad Holger Drachmann har hentet af Stof hos ham til »Der var engang —«. Det er et nyttigt Arbejde Ellekilde her har påbegyndt, som for håbentligt snart får en Fortsættelse.

Inger Margrethe Boberg har i *Danske Studier* 1928, 16 ff., skre-vet en indgående Undersøgelse over Eventyret: »Prinsessen på Glashjærgen« (Arne Nr. 530), der efter Frk. Bobergs Mening ikke er et Vandreeventyr; men da det dog kan efterspores hos alle ariske Folk, må det efter al Sandsynlighed være en Arv fra det ur-indoeuropæiske Folk. Da Hesten spiller en betydelig Rolle i Eventyret, må det være opstået hos et Rytterfolk, og en af de få Ting, vi med Sikkerhed ved om Ur-indoeuropæerne er dette, at det var et Folk, der kendte og vurderede Hesten.

Det må påskønnes, når der engang imellem udkommer et al-ment kulturhistorisk Værk, der ikke blot nøjes med at skildre, men som også ræsonnerer og forsøger at tyde det Virvar af Skikke og Meninger, som forhen var en væsentlig Del af Almuens åndelige Næring. Et sådant skildrende og forklarende Arbejde er det Værk, som Kredslæge *J. S. Møller* i Kalundborg har ud-givet første Levering af under Titlen: *Fester og Højtider i gamle Dage, Skildringer fra Nordvestsjælland* (P. Haase & Søn. 1928. Ill. 238 S.), indeholdende »Fødsel og Barselgilde«, »Bryllup«. I en Indledning gør *J. S. Møller* fortræffeligt Rede for tidligere dansk og udenlandsk Udforskning af Almueskikke, og meddeler en Række Henvisninger til Værker, hvori yderligere kan søges Oplysninger. Derefter giver *Dr. Møller* en Oversigt over primi-tiv Religion og Magi. Med Fortrolighed til al Folkemindestoffet fra Holbæk Amt sammenstilles dernæst de mange Enkeltheder til en fængslende Helhed, så det er med Opmærksomheden fangen, man læser *J. S. Møllers* Skildring af Fødsel, Barselgilde og Beryl-

lup i gammel Tid i Nordvestsjælland. Men det, som interesserer ulige mere i Møllers Bog, er hans Tydninger af de forskellige Skikke, som knyttedes til de nævnte Familjefester. Klart og nøgternt meddeler han, udfra stor folkloristisk Belæsthed, hvad man véd om hine Festsykkers Oprindelse og Udvikling, ligesom Forståelsen af dem anskueliggøres. J. S. Møllers indgående Kendskab til Egnens Folkedragter og hans Viden som Læge bevirker, at hans Redegørelser for Festdragter og for Tro knyttet til Fødsel m. v. hører til det ypperste, der er skrevet om disse Emner på Dansk.

F. Ohrt har i Studier for Sprog og Oldtidsforskning Nr. 149 (Pio. 1928) udsendt: *Gamle danske Folkebønner*, en Tolkning af 12 Bønner (Jesus i Urtegården. Maria, Jesus og Jøderne. St. Johannes. Kristus på Bjerget. Englene om Sengen o. s. v.), hvori den lærde Forsker viser, at katolske Bønner og underlige mer eller mindre hedenske Bønner levede i Folketsjælen til langt ind i det 19. Årh. Foruden Forordet er Tolkningen af Bøn XII: Englene om Sengen særlig fængslende. I denne Englebøn har vi bl. a. Forudsætningen for Digte af Wergeland, Foersom og Ingemann. — Da der ikke findes ret mange Undersøgelser over Sædvaneret og Skikke i den danske Landsby i *Fællesskabets Tid*, bliver man så meget desto mere fornøjet, når der engang imellem fremkommer et Bidrag, som oplyser om de gamle Bondetider. Et sådant velkomment Bidrag vedrørende et Par centrale Problemer i gammel dansk Byorganisation er i 1927 udkommet i Tidsskriftet »Fataburen«, forfattet af den svenske Forsker *Bengt Engström*, omhandlende *Oldermandsskifte* og *Bystævne* i skånske og danske Byer. Engström giver en Del præcise Oplysninger om Oldermandsstillingens historiske Udvikling og har på et af ham udarbejdet lærerigt Kort vist Fordelingen af de forskellige Tidspunkter for Oldermandsskifte på dansk-skånsk Område. I Skåne skiftedes de fleste Steder Mortensdag og Valborgsdag. I Danmark fandt Skiftet Sted med få Undtagelser i Forårshalvåret, ligeså i den nordøstlige Del af Skåne samt i Halland og Blekinge. Over Oldermandens Sammenkaldningsinstrumenter, hvoraf der findes forskellige Arter, har Engström også udarbejdet et Kort. En Del af de i Afhandlingen forekommende Talresultater vil ved at inddrage hele det danske Stof om Oldermand og Bystævne i Undersøgelsen dog blive forrykkede (jfr. Fynsk Hjemstavn 1928. 127 f.). — Fra dansk Side er der om Landsbyfællesskabets Tid foruden Bogen »Byhyrder« fremkommet en Del mindre Bidrag. T. O. Achelis har (Sdj. Årb. 1928) meddelt to *Grandevilkår*, 1) fra Bolderslev 1640 og 2) fra Rejsby og Kjærbølling 1725. Jebjerg

Vedtægt og Vide fra 1769 er af *J. C. Hansen* meddelt i Skivebogen 1927. Om *Gadekoven* (♁: Bytræet) i Nagelsti på Lolland giver *Chr. Ringsing* (L.-F. Arb. 1928, 76 ff.) en Del Oplysninger, der i det specielle Tilfælde er nyttig for Forståelsen af nogle Arst. — Ligesom Ringsings er *Christine Reimers* Artikel i F. H. 1928, 39 ff. om fynske Bystevner smukt illustreret. — En *Byhyrde* som Legatstifter, Søren Hyrde i Åsum, død 1803, er omtalt i F. H. 1928, 34 ff. — *P. Chr. Normann*, Skjættrup, har i Hardss. Årb. 1927, 116 ff., meddelt lidt af, hvad hans Fader har fortalt ham, bl. a. at en af hans Forfædre, Anders Normann som 17-årig i 1755 om Natten hentede sin Faders to Heste ud af Herregården Volstrups Stald. Til Straf måtte han springe Soldat i 12 År, 8 År i fast Tjeneste og Mønstringen i 4 År. — I *Sognekongen* (Randers Årb. 1927, 29 ff.) giver *Carl Hermansen* et Tidsbillede fra det gamle Værum, idet han skildrer Gmd. Nicolay Pedersen (1762—1837), en Fremskridtsmand i en fattig Tid og på de fleste Områder den førende i Landsbyen. — Den ansete Fremskridtsbonde på Falster, *Hans Rasmussen*, Egense (1779—1853) giver *Helene Strange* bl. a. efter mundtlige Meddelelser en levende Skildring af i L.-F. Arb. 1928, 103 ff. — Hvorledes en Greve på Lolland befaler sin Ladefoged at gifte sig med en Enke, han ikke kendte, oplyses man om i *C. C. Larsens: Et Stavnsbåndsfrieri* (L.-F. Arb. 1928, 51 f.). Greven vil have Enken forsorget, og det skete. C. C. Larsen meddeler smsts. nogle mundtlige Overleveringer om Grev *C. D. Reventlow*; ligeså gør *Mine Thorsen* i samme Årbog, 163 f. — *Nilaus Pedersens* Optegnelser fra Gundsølille (Kbhvns. Årb. 1927, 219 ff.) giver talrige Oplysninger om Gundsølille før og ved Udskiftningen, Vange og Vangskel, gammel Skov, gamle Veje m. m. (suppleret med *Gunnar Knudsens* Tolknings af Stednavne i Gundsølille efter Udskiftningskortet 1799). — Til Oplysning om de gamle *Landsbykroers* Historie tjener *Edv. Egebergs* store Skildring af Linå Kros Historie i Århus Årb. 1928. Her er meget kulturhistorisk Stof. — Om *Fattigforsørgelse* i Tømmerby og Lild Sogne i første Halvdel af afvigte Årh. meddeler den ivrige Folkemindesamler *A. C. Svalgaard*, Thisted, en Del Træk i Thisted Årb. 1927, 320 ff. Bl. a. meddeler Svalgaard, at et Almisselem i 1811 blev begravet i en *Halm-Ligkiste*. (Om Ligkister af Halm har *Christine Reimer* i Danske Studier 1927, 169 ff. meddelt en Del Eksempler fra Øerne). — En malicios Skildring af *Loppejagt* i Thy o. 1844, givet af den Flade Degn, *Poul Henrichsen*¹⁾, meddeles af *S. Dit-*

¹⁾ Hvorom Kr. Søndergaard i Morsø Årbog 1928, 44 ff. har fremsat nogle nye Oplysninger.

levsen i Thisted Årb. 1927, 307. — Et Blad af *Taterfolkets Historie* i Thy giver P. C. Knudsen i sin Redegørelse for Taterkvinden Sirena fra Grurup i Thisted Årb. 1927, 255 ff.

Om de gamle *Majfester* findes der interessante Oplysninger i V. Møllers Afhandling i Præstø Årb. 1927, 99 ff., hvor der berettes om Provsteretten i Lillehedinge Præstegård 30. Maj 1688, sat, fordi Sognefolkene i Tommestrup og Sierslev havde overtrådt Sabbaten med Gilder og Drukkenskab. Under Forhøret får man en Del Enkeltheder at vide om Majgrever, Majjnder o. s. v.; et Par Sommervisemelodier ledsager Afhandlingen.

I *Hilding Celanders* Undersøgelse: *Logkatten och dess släktingar vid sädesbärgning och trösk* (Festskrift til Hjalmar Lindroth 6. Febr. 1928, 153 ff. Göteborg.) er der først og fremmest gjort Rede for det svenske Stof, der er knyttet til Lokatten og dens Slægtninge ved Kornbjergning og Tærskning; nogle danske Sidesykker nævner Celanders vel, men han har ikke fået Øje på Artiklen: *plejlvisen* i Feilbergs Ordbog; thi så vilde han kunne have forøget sin Afhandling en Kende. »At synge Plejlvisen« kendes endnu i Jylland, og Johs. V. Jensen har jo i et Digt mesterligt gengivet de Ord, som antagelig de fleste voksne Mennesker bruger, når de »synger« Plejlvisen. I A. V. Rantzasalos i Helsingfors på Tysk udkomne Værk om Agerbruget i Fanners og Esters Folketrolde (FFC Nr. 30—32, 55, 62) med Jevnføringer fra de germanske Folk findes der ingen Oplysninger om Plejlvisen og hvad dertil hører. Et dansk Bidrag om gamle Høstskikke har Gudmund Schütte givet (Skivebogen 1927, 104 ff.) i sin Undersøgelse af den sallingske (Høst-)Ånd Hackenmay eller Hakkelsemanden, der under Betegnelsen *Hackenmay* er nævnt i Processen mod de Tise Trolde 1686. »Hakkelsemanden« er den folkelige Opfattelse af »Harkelse«, dvs. Rivning, der læsses på det sidste Læs sammen med Hackelmaitræet (mange Paralleler hos *Mannhardt*). Schüttes inciterende Afhandling giver et ejendommeligt Bidrag til Spørgsmålet »sidste Neg«.

Den meget produktive Havehistoriker, *Johannes Tholle*, har siden sidst ikke alene skrevet en Række omfangsrige, smukt illustrerede Afhandlinger om Havebrug og lignende i ældre Tid i adskillige Amters historiske Årbøger 1927—28 (Sønderjylland, Svendborg, Frederiksborg, Lolland-Falster, Præstø, Odense-Assens, Vendsyssel), men han har også til »Almindelig dansk Gartnerforening«s 40-Års Jubilæum 1927 udsendt et smukt udstyret Arbejde: *Danske Gartnere* (Schultz 1927. 143 S.), i hvis 16 Kapitler redegøres for Havebrug i Danmark fra Middelalderen til vor Tid. Tholle skriver om Klostrenes Havebrug, om kgl. Urtegårds-

mænd, Kålbave, Æblekvinde og Humlekræmmer, Herregårdsgartner, Voldmester, Skolelærer og Gartner samt de forskellige Slags Faggartnere. Bogens første Kapitler er meget underholdende, hvorimod de sidste tynges vel meget af Navne på Gartnere, som man ikke — på Grund af Bogens Størrelse — får synderligt at vide om. Det må påskønnes, at Forfatteren har forsynet sit Værk med et udførligt Personregister ledsaget med Data. — I Sdj. Mdskr. fortsætter *Axel Lange* og *Chr. Seeberg* stadig med Artikler om sønderjyske Planter, deres Navne og deres Stilling i Folkloren. — I Fyns Tid, 15. Juli 1928 har *Christine Reimer* meddelt en Række Eksempler på, hvorledes Hylden i Folketro og -medicin spiller en stor Rolle.

Arkitekt *H. Zangenberg*, Underinspektør ved Dansk Folkemuseum, har i L.-F. Årb. 1928, 36 ff. meddelt, hvad der fandtes af Indbo og Besætning m. v. i en lollandsk Gård 1505. Det er meget indgående Oplysninger, de af Zangenberg udgivne Dokumenter yder. De giver os den ældste Fortegnelse, vi har af en dansk Bondegårds Inventar. I Fynsk Hjemstavn 1928, 81 ff. har Zangenberg skrevet en større, rigt illustreret Afhandling om gamle fynske Bønderbygninger.

Om den danske Almuens industrielle Talenter er udkommet nogle mindre Bidrag. *Fritz Jürgensen West* redegør (Sdj. Årb. 1928, 1 ff.) for den *tønderske Kniplingsindustri* i 1840'erne. Her omtales Industriens Udbredelse Syd for Kongeåen, Kniplingernes Art, Knipleriet som Næringsvej, Bissehandlen, Forslag om Oprettelsen af Kniplieskoler m. v. I Sdj. Mdskr. 1927, 65 ff. fortæller gamle Lisette (nu død) om Knipling gennem 80 År — *Hjemmebrygning* i ældre Tid på Falster og i Syd-Fyn skildres af *Jens C. Stub* (L.-F. Årb. 1928, 56 ff.) og af *Johs. M. Jensen* (F. H. 1928, 66 ff.). — *Hør dyrkning* i Ore Sogn skildres af *Frode Lund* (F. H. 1928, 113 ff.) og Fortidens *Jernudvinding* på den fynske Øgruppe af *H. C. Frydendahl* (F. H. 1928, 58 ff.).

I en Afhandling: *Ko med Kalv* (Månedsskr. f. Dyr læger 1927) har *H. P. Hansen*, Herning, samlet en forbløffende Mængde Oplysninger om Skik og Tro knyttet til Forplantningsprocessen hos Køer. Det er ikke alt lige pillent Stof, der findes i H. P. Hansens Afhandling, men som det står i »Ny Huusholdnings Calender« 1664: »En Scribent / Christelig Læser / som skriffver om naturlige Ting, maa oc neffne en Ting som den er. Ingen fordi leggis sligt til onde«. Emnet har ikke før været behandlet på Dansk, bl. a. fordi der ikke har været samlet meget Stof om det. H. P. Hansen bygger da også sin Afhandling i høj Grad på Stof indsamlet af ham selv i Midt- og Vestjylland.

I Præsto Årb. 1927, 59 f. meddeler *Th. Hauch-Fausbøll* efter Næstved Rådstuebog 29. Aug. 1589, hvilke Kvinder det var, der var udvalgte til med Rådmændene og Kongens Foged at malke Pigerne for at undersøge, om mistænkte unge Piger havde Mælk i Brysterne. At det ligefrem var et offentligt Hverv at malke Pigerne, har man vist ikke været klar over for (jfr. dog *H. Matthiesen*: De Kagstrøgne, 88 ff.).

Om *hellige Kilder* er der af nyt i Årets Løb fremkommet Oplysninger af *H. Møller* vedrørende Kildemarkedet i Skjorping (Fra Himmerland og Kjær Herred 1927, 217 f.), af *Kr. Larsen Vestergaard* om Kilderne i Råsted og Staby Sogne (Hardss. Årb. 1927, 162) og af *Evald Tang Kristensen* om Kilderne ved Vejle i »Minder og Oplevelser« IV, 323 ff. I Randers Årb. 1927, 134 ff. har jeg meddelt Prof. *Vilhelm Thomsens* Brev af 2. April 1926 om Helligkilderne ved Randers og nogle biografiske Oplysninger om *J. V. Nissen*, Ramten. I Indberetninger til Stednavneudvalget er i det sidste Års Tid fundet Oplysninger om nogle hidtil ukendte hellige Kilder. *Gunnar Knudsens* Påvisning af (i Festskrift til Finnur Jónsson 1928, 463 ff.), at *Baldersbrønde* ikke er et Kultnavn, men et profant Personnavn sammensat med -brønde, er af ret stor Interesse også for Mythologien, idet Balders Stilling som Kildegud hermed er ude af Sagaen. Endelig skal nævnes, at jeg i Svendb. Årb. 1926 [1928], 3 ff. har meddelt Stoffet om Svendborg Amts hellige Kilder. Hermed er Materialet om alle Landets Kilder gjort tilgængelig i de historiske Amtsårboøger. Et med Kilde dyrkelsen beslægtet Emne er behandlet i Afhandlingen: Helliggrave paa Mors (Saml. t. j. Hist. og Top. 1928; jfr. Morsø Flkbl. 25.—26. Juni 1928), hvor der kortelig gøres Rede for Troen på Helbredelse ved at sove på en hellig Grav; desuden omtales også Skikken at kaste Sten, Pinde o. lgn. i Bunke på Stedet, hvor et Menneske var blevet dræbt.

Redegørelser for *Sagn og Tro knyttet til Sten* er nu også fremkommet i Årbøgerne for Københavns, Århus, Hjørring og Ribe Amter 1927—28. Om Bækkestenen og Tislundstenen i Ribe Amt er der sammenstillet en Del interessante Enkeltheder. De øvrige Amters Folkemindestof om Sten vil fremkomme med det første.

Om *Brandtræer og Ulykkestreer* er der i Danske Studier 1928 (jfr. Sdj. Mdskr. 1. Sept., 1. Nov. 1928, Jyllp. 15. Febr. 1929) fremkommet en Afhandling, der indeholder en Udredning af den magiske Tankegang at fastsætte Ulykker (bl. a. Ildebrand i et Træ), og der meddeles smsts. en Fortegnelse over Brandtræer og Ulykkestreer i Danmark.

I *P. Skautrups* Afhandling om *Højnavne i Hardsyssel* (Hardss.

Årb. 1927, 120 ff.) gives bl. a. sproglige Oplysninger om de fra E. T. Kr.'s Bøger så kendte Jyndovne (Jættevovne).

I Sprogforeningens Almanak 1928, 20 ff. og 98 ff. er meddelt Sagn om Rytterkilden i Kragtoft ved Løjt og en Række anekdotagtige Historier ved undertegnede om Præster og Degne i Sønderjylland.

Til Diskussionen om Gorm den Gamle og Thyre Danebod (se *Kr. Erslevs* Oversigt i *Hist. Tdskr.* 9, VI, 1—53 og *Vilh. la Cour* i *Berl. Tid.* 1.—2. Okt. 1928) slutter sig *Henrik Ussings Bog: Sagnene om Thyre Danebod* (Levin & Munksgaard 1928, 101 S.), hvor Spørgsmålet behandles ud fra et *folkloristisk* Synspunkt, idet Ussing giver en Analyse af de Sagn, der er knyttet til Gorm og Thyre. Med H. t. Sagnet om Thyres Voldbygning udtaler Ussing, at det langt fra er noget Bevis for, at hun virkelig har bygget Vold på dette Sted, hvor der allerede 100 År før Thyres Dronningetid blev anlagt en Forsvarsvold i Nærheden af det nuværende Danevirke. Men hvis Thyre under en farefuld Situation var virksom ved Fornyselsen af en gammel Vold, vilde det efter Sagndigtningens Væsen utvivlsomt blive til, at det var hende, som havde opført den fra første Færd. Sagndigtningen er i så Henseende ikke smålig. I Løbet af et Slægtled vilde den gamle istandsatte Vold i Folkets Mund ufejlbart blive forvandlet til en flunkende ny, ligesom det selvfølgelig bliver til, at hele Folket arbejder med på den. Hvis det kan påvises, f. Eks. ad arkæologisk Vej, at en Del af Danevirkevolden hører hjemme omkring ved den Tid, da Thyre var Dronning, er både hendes Tilnavn (»Fremme«) og Sagnet en Støtte for den Antagelse, at Thyre ikke har været nogen uvirksom Tilskuer ved Danevirkes Rejsning. Sagnet om Virkets Rejsning mener Ussing kan henføres til Tiden o. 970—80, den Tid, da Harald Blaatand fornyede Mindet om sin Moder på den store Jellingsten, og da Tyskland truede og der kæmpedes ved Danevirke. Når Sagnet da var udformet, kunde det leve Århundreder igennem. I det 12. Årh. er det første Gang optegnet af Sven Aggesen. Sagnet har levet i et Par Århundreder og må antages at have sit Hjemsted i Sønderjylland. I Festskrift til Finnur Jónsson 1928 har Ussing skrevet om Sagnene om Harald Blaatand.

Axel Olriks Bidrag til »Verdenskulturen«: *Nordisk Aandsliv i Vikingetid og tidlig Middelalder* (1907) er i 1927 udkommet som selvstændig Bog i ny Udgave (Gyldendal. 150 S. Ill.), gennemset og forsynet med Efterskrift af *Hans Ellekilde*, der kortelig oplyser om nye tilkommende Illustrationer, nye Udgivelser af Olriks Arbejder m. v. *Nordisk Aandsliv* begynder med en Redegørelse

for Folkesamfundet i Oldtiden. Dernæst afhandles Mytedigtning, Gudetro, Heltedigtning, Vikingetiden, Hedenskab og Kristendom, Skjaldekunsten, Vikinge- og Eventyrsagaer, Island og dets Sagaer, de lærde Islændinge, Folkevisetiden og slutter med Literaturhenvisninger. Dette Arbejde er ikke alene en Prøve på, hvorledes Axel Olrik mestrer den store Stil, men også et uovertruffent Udtryk for, hvorledes der på en ret beskedne Plads kan gives de for Almindelsen nødvendige Oplysninger om et stort og vanskeligt Emne af en Forsker, der Gang paa Gang har gennemvandret det Stof, han i populær Form forelægger Læseverdenen. Olrik tilføjer i Nordisk Aandsliv den overleverede Mytologi og Heltedigtning til den Kamptid, hvor den hører hjemme. Tilegnelsen af Vesterlandenes Kultur og Katolicismen ned til Middelalderens Tænkemåde er det andet store Hovedproblem, han med Mesterhånd gør Rede for.

Efter mere end tredsindstyve Års stadig Fordybelse i vor Middelalders rige Folkevisedigtning har den 80-aarige Dr. *Ernst von der Recke* påbegyndt Udgivelsen af et vældigt Værk i fire Bind: *Danmarks Fornviser* (Møller & Landschultz 1927 ff.), hvoraf de to første Bind på henholdsvis 416 og 467 Sider allerede har set Lyset. I første Bind findes 74 Viser, delt i to Halvbind. 1) Hedenoldviser, Kæmpeviser og 2) Sagn- og Eventyrviser. I andet Bind findes 85 Viser, 1) historiske og quasi-historiske Viser, og 2) Riddervisier. I en Indledning til første Bind meddeler Dr. v. d. Recke en Del af sine Resultater af det Studium af Danmarks gamle Folkeviser, som har været hans største, varigste og kæreste Opgave. Det er først nu, Forfatteren føler sin Dømmekraft og sit Overblik over Danmarks Fornviser sikker nok til at behandle dem afsluttende og give dem fra sig i en Skikkelse, der, om end selvfølgelig nu og da omtvistelig i Enkeltheder, dog i sin Helhed tør antages at gengive deres oprindelige Udseende så nær, som det gennem en kritisk Behandling af det mangelfuldt overleverede Stof endnu lader sig gøre. Det er ved Hjælp af en udtømmende Registrant over alle Fællesstrofer i den samtlige nordiske Folkeviseselevering, at Dr. v. d. Recke søger at bestemme den enkelte Strofes Plads og bygger på dette Grundlag sin Genfremstilling af Viserne op. Overalt i Værket træffer man Vidnesbyrd om den gamle Forskers Skarpsindighed og fine poetiske Takt, ligesom Indledningen til Værket og Redegørelsen, der ledsager hver Vise, er isprængt levende Ytringer af Forfatterens Forskerglæde. De gamle Viser træder os i Dr. v. d. Reckes Værk i Møde i en så formsskøn gennemført Skikkelse, at de bliver os endnu kærere end før, og der er ingen Tvivl om, at denne Restitution af Folke-

visedigtningen overgår Svend Grundtvigs og Axel Olriks i videnskabelig og digterisk Værd, hvad også er at vente, da Ernst von der Recke jo er en Kunstner af høj Rang.

For Universitetsjubilæets danske Samfund har *H. Grüner Nielsen* udgivet første Bind's første Hefte af *Danske Skæmteviser* (Folkeviser og literær Efterklang) (1927. 294 S.), dels efter Visehåndskrifter fra 16.—18. Årh., dels efter Flyveblade (Skillingstryk) fra 16.—19. Årh.; et følgende Hefte vil bringe Oplysning om Tekstkilder og Varianter samt sproglig Kommentar. Udgavens 2. Bind vil bringe Oversigt over samtlige danske Skæmtevisetyper og Oplysning om hver enkelt Vises Udbredelse og Udviklingshistorie. I det udkomne Bind får man et ret levende Indtryk af gammeldags Skæmtedigtning, og er man fordomsfri, er det ofte med Fornøjelse, man læser disse Digte, der på deres Vis supplerer den middelalderlige Riddervedigtning. Danske Skæmteviser yder flere fornøjelige personalhistoriske og kulturhistoriske Bidrag; se f. Eks. »Brylluppet paa Stjernholm«, »Morslandsvisen«, »Munken i Vaande«, »Dansk Folkekarakter«, »Jydernes Fremgang«. I Fugle- og Dyreviserne findes Reminiscencer af gammel Fabeldigtning.

H. G. Topsøe-Jensen har (D. St. 1927, 21 ff.) omhyggeligt undersøgt et literært Digt til Folkebrug fra vore Dage, i det en yndet Konfirmationssang af en anonym Poet findes varieret for næsten hver ny Konfirmation, som Sangen er bleven bestilt til.

I Bogen: *Vi flokkes* (Woel 1927. 191 S.) har *Thorikild Gravlund* samlet 22 mindre Arbejder af folkepsykologisk Art, omhandlende Emner som Opløb, Flokarbejderen, De danske Piger, Dyrskue og Mennesker, Færdsselsveje, Rigsdagsvalg, I Norden, Hærskue, Tro, Overtro m. m. Gravlunds Bog fængsler ved sin kunstneriske Stil og sine rammende — undertiden yderst vittige eller spydige — Bemærkninger om sociale og kulturelle Spørgsmål. Der er en genuin sjællandsk Stemning over *Vi flokkes*, som står i Linje med Gravlunds øvrige Værker indeholdende folkepsykologiske Undersøgelser.

Et Stykke encyklopædisk Folkepsykologi har *Gudmund Schütte* givet i sin omfangsrige Afhandling: *Sallingboer og Hardsysselloer* (Skivebogen 1927, 5 ff. Ill.), hvori er meddelt en Mængde forskellige Oplysninger om Sallingboers, Morsingboers og Hardsboers Kultur. Schütte skriver om disse Folks Art, Navneskik, Folkemål, Folkeminder og Hedenskab, Folkedragt, Folkedans, Byggeskik, Folke-Erhverv, Forfattere, Videnskabsmænd, åndelige Førere, Kunstnere etc. Fremstillingen er ofte noget ujævn, hvilket især skyldes Manglen på indsamlet Materiale; men trods dette

læser man dog den i sit Indhold meget brogede Afhandling med Interesse.

Mindre folkepsykologiske Bidrag er givet i Dansk Udsyn 1928 af *Martin N. Hansen* om *alsisk Folkesind* og af *Morten Korck* om *fynsk Folkesind*. Begge Forfattere bygger udelukkende på egne iagttagelser, og benytter ikke Eksempler fra — eller henviser til — Folkemindeliteratur. Mest underholdende er udentvivel Korcks Afhandling, medens *Martin N. Hansens* stillfærdige Stykke er rigere på Originalitet og mindre behæftet med almindelige Udtryk end den Slags Artikler sædvanligvis er.

Om folkelig Vækkelse i det 19. Årh. er der udkommet et Par Bøger. *Jens Abildtrup* har i *Jens Maarbjerg og Ellen Marie* (Lohse 1928. Ill. 122 S.) givet en Skildring fra de gudelige Forsamlings Tid i Holstebroegnen i 1850'—60'erne. Hovedindholdet af Abildtrups Skrift udgør dog Biografien af Gmd. *Jens Maarbjerg* og dennes Hustru *Ellen Marie*, der i en Årrække boede i Sahl. Man får et sympatisk Billede af flere af de gamle trostærke Jyder, som så levende var optaget af religiøse Spørgsmål. Bogen har særlig Ærinde til Folk, der føler sig tiltalt af Indremissions Virksomhed. I *Jyllandsposten* d. 11. Juli 1928 har *H. Billeskov Jansen* stærkt kritiseret den Skildring, der gives i Abildtrups Bog af Herredsfoged *Jansen* i Skjern. — *A. Bobjerg* har i Bogen: *Det grundtvigske Livsrøre i Silkeborg-Eggen* (Gad. 1927. Ill. 112 S.) skrevet om, hvorledes den grundtvigske Bevægelse vandt Indpas i Sognene omkring Silkeborg og i denne By, hvor *C. Hostrup* jo begyndte sin præstelige Virksomhed. Man får en Del biografiske Oplysninger om de Bønder og Borgere, Præster og Lærere, der især har betydet noget for de grundtvigske Kredse i Silkeborgegnen, og derved giver *Bobjergs* Bog sit særlige Bidrag til Bondehistorien. Desværre fører han ikke Skildringen længere frem i Tiden end til ind i Halvfjerdserne. — Helt op til 1928 fores man derimod i *Ernst J. Borups* omfangsrige Skrift om *Københavns Højskoleforening gennem 50 År* (Reitzel 1928. Ill. 270 S.), hvori man får et levende Indtryk af en Forenings Vækst og Betydning for dens Medlemmer gennem 50 År. Fremmed for vor Tid virker det, at man i Højskoleforeningen i 1880—90'erne ved festlige Lejligheder altid havde Punschebollen på Bordet. — Om *Afholdsbevægelsen* findes der talrige Oplysninger i *Claus Johannsens* forannævnte Erindringer.

Til Slut bør nævnes, at *Dr. phil. Lis Jacobsen* i en Artikel om Professoratet i nordisk Filologi i *Politiken* 15. Juni 1928 udtaler, at »man længe har lidt under Savnet af en metodisk videnskabelig Uddannelse i Folklore, der kunde sætte Bom for det om

sig gribende Dilettanteri«. Og i samme Blad d. 19. Maj 1928 benytter Forfatteren Hr. *Richardt Gandrup* i en Anmeldelse Lejligheden til i al Almindelighed at rette et stærkt Angreb på Folke-mindeindsamlingen og Udgivelsen af Folkemindestof. Hr. Gandrup nævner ikke Navne på Udgivere, hvilket vilde have været orienterende for Læserne af et stort og anset Dagblad. Hans Angreb er især rettet mod Stedfæstelsen af Folkeminderne og de nøjagtige Oplysninger om Hjemmelsmænd, som enhver samvittighedsfuld Udgiver af Folkeminder naturligvis redegør for. Da Hr. Gandrup altså hermed beviser, at han ikke har Begreb om folkloristisk Metode, er hans Angreb derfor Folkemindeforskningen uvedkommende, hvorfor man ikke her i Enkeltheder skal gen-drive hans Kritik.

Derimod er der fuld Anledning til at fremhæve Professor *Arthur Christensens* Artikel: »Spredte Bemærkninger om Folkemindelitteratur« (Berl. Tid. Aftenudg. 5. Okt. 1928), hvori der med en Del Ret gøres opmærksom på, at det Udsyn, der prægede dansk Folklore, den Gang de førende Navne var *Oirik, Feilberg* og *Kr. Nyrop*, nu er lidt svært at konstatere. Når Prof. Christensen nævner flere nyere Værker indenfor dansk Folkemindeforskning, der ikke er baserede på et bredere internationalt Grundlag, burde han dog retfærdigvis nævne Dr. *F. Ohrts* Arbejder, som ikke er nationalt isolerede, idet de i disse behandlede Emner er sat i Forbindelse med Fænomener andet Steds fra.

6. Oktober 1928.

August F. Schmidt.

CHRISTIAN DEN FEMTES MATRIKEL.

Henrik Pedersen, De danske Landbrug. Fremstillet paa Grundlag af Forarbejderne til Christian V's Matrikel 1688. Udgivet efter hans Død paa Bekostning af Carlsbergfondet. Kbh. 1928, Gyldendal. 62 + 482 Sider.

Den kendte Landbrugshistoriker, Kontorchef *Henrik Pedersen*, der afgik ved Døden 1926, havde mange Aar arbejdet paa at behandle Chr. V's Matrikel efter moderne statistiske Metoder, saaledes at det derigennem kunde blive muligt at faa et solidt Grundlag for Studiet af de landøkonomiske Forhold i det 17. Aarhundrede, Tiden før Landboreformerne. Ingen anden havde bedre Forudsætninger for at magte denne store Opgave. Hans tidligere trykte Studier, som »Om Udsæden og det besaaede Areal paa